

# Furman, Stanisław

---

## "Monografia działalności naukowej Stefana Bryły", Warszawa 1959 : [recenzja]

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/3-4, 481-484

---

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Spór romantyków z klasykami wygląda w świetle pamiętników Dmochowskiego nieco inaczej niż w tradycyjnie przekazywanym naświetleniu Adama Mickiewicza. Jest to już jednak zagadnienie bliższe historykowi literatury niż historykowi nauki, toteż w tym miejscu nie będziemy go głębiej analizować.

Tekst *Wspomnień* opracował i wstępem poprzedził Zdzisław Libera. Interesujący wstęp ukazuje spuściznę pamiętnikarską Salezego Dmochowskiego na tle jego czasów — konfrontując niejednokrotnie relację skrupulatnego zresztą w swych zapiskach Dmochowskiego z faktami historycznie stwierdzonymi. Poza tym wstęp spełnia zadanie o tyle, że wprowadza czytelnika w atmosferę życia umysłowego pierwszej ćwierci XIX wieku — przygotowując go tym samym do odbioru niezawsze zbyt komunikatywnej lektury *Wspomnień*. Przypisy opracowane są z dużą sumiennością; tomik zaopatrzony jest na końcu w tak potrzebny dla czytelnika, a nie zawsze, niestety, dołączany do pamiętników indeks osób i czasopism.

Niezrozumiałe natomiast jest dla odbiorcy rozmieszczenie starannie dobranych skądinąd ilustracji. Dlaczego np. portret Ludwika Osńskiego znajduje się obok strony 80, podczas gdy mówi się o nim na stronach wszystkich innych, tylko nie na tej? Dlaczego portret Ludwika Dmuszewskiego znajduje się obok strony 273, kiedy nie ma o nim ani na stronie 273, ani najbliższych żadnej wzmianki? Ta niekonsekwencja w rozmieszczeniu ilustracji jest zresztą regułą — chyba żaden portret nie znajduje się na właściwym miejscu!

Aby nie kończyć jednak recenzji starannie i estetycznie wydanych *Wspomnień* akcentem krytyki, podkreślić należy raz jeszcze, że niniejszy tomik jest niewątpliwie interesującą lekturą dla każdego historyka kultury.

Irena Stasiewicz

*Monografia działalności naukowej Stefana Bryły.* Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1959, s. 413.

W początkach roku na półkach księgarskich pojawiła się wydana przez Polską Akademię Nauk zapowiadana od dawna *Monografia działalności naukowej Stefana Bryły*. Wchodzi ona w zakres serii monografii wybitnych uczonych z dziedziny nauk technicznych, których pamięć postanowiono uczcić w ten sposób wkrótce po utworzeniu Akademii. Książkę przygotowała powołana przez PAN Komisja pod przewodnictwem prof. Bolesława Mayzla.

Monografia składa się z dwóch zasadniczych części: oceny działalności naukowej Stefana Bryły i przedruków wybranych jego publikacji. Całość uzupełniają: życiorys i licząca 265 pozycji bibliografia prac Bryły.

Stefan Bryła, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli świata naukowo-technicznego w Polsce w okresie międzywojennym, urodził się 17 sierpnia 1886 r. w Krakowie. Już w 1908 r. miał on za sobą studia na Wydziale Inży-

nerii Ładowej i Wodnej Politechniki we Lwowie, a w 1910 r. był docentem habilitowanym i wykładowcą tej Politechniki. W latach 1910—1914 odbył w celach naukowych podróże dookoła świata, u której kresu zaskoczył go wybuch wojny światowej. Lata wojenne spędza w Rosji żywo uczestnicząc w pracy działających tam polskich organizacji technicznych i społecznych. W 1918 r. wraca do kraju, by w trzy lata później zostać profesorem zwyczajnym Budowy Mostów na Politechnice Lwowskiej. Ostatnie lata przed drugą wojną światową to okres, w którym Bryła kieruje katedrą i zakładem Budownictwa Konstrukcyjnego na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Objął to stanowisko w 1934 r., a nie opuścił go aż do śmierci, nawet w okresie okupacji, kiedy to organizuje i prowadzi tajne nauczanie i kieruje pracą Zakładu Badawczego Budownictwa. Aresztowany 16 listopada 1943 r. w kilkanaście dni później, 3 grudnia został rozstrzelany pod murem zajezdni tramwajowej na ulicy Puławskiej w Warszawie.

Stefan Bryła stanowił osobowość niezwykle żywotną i płodną w swej działalności. Prowadził szerokie, dotyczące różnych dziedzin techniki budowlanej studia teoretyczne o nieprzemijającym znaczeniu, był jednym z najwybitniejszych konstruktorów, twórcą wielu imponujących obiektów budowlanych, a jednocześnie działaczem społecznym, posłem na sejm. Położył też wielkie zasługi dla Naczelnej Organizacji Inżynierskiej, poprzedniczki dzisiejszej NOT, której działalność próbował utrzymać nawet w mroku okupacji.

Autorzy monografii wyodrębnili w dorobku naukowym prof. Bryły siedem zasadniczych zagadnień i poświęcili im odrębne opracowania. Są to: *Statyka budowli*; *Konstrukcje stalowe*; *Zastosowania spawania w konstrukcjach stalowych*; *Mostownictwo*; *Żelbet*; *Zastosowania ogólnoinżynierskie*; *Podręczniki naukowe*.

Każda z tych grup (prócz ostatniej) reprezentowana jest również w wyborze prac Bryły. Są to prace, których problematyka dziś jeszcze jest aktualna, które miały szczególne znaczenie dla rozwoju nauk inżynierskich, a także i te, które dobrze charakteryzują sposób podejścia i zapatrywania autora na interesujące problemy budowlane.

Prof. Bryła swą działalnością naukową rozpoczął przed pół wiekiem od prac teoretycznych poświęconych statyce budowli. Były one powodowane myślą o uwzględnieniu w analizie konstrukcji jej przestrzennego charakteru i szukaniu w ten sposób dróg bardziej ekonomicznego projektowania. Było to spojrzenie na owe czasy bardzo nowe i zaskakujące swą przenikliwością.

Po pierwszej wojnie potrzeby odbudowującego się kraju skierowują uwagę Bryły na zagadnienia związane ściśle z praktyką inżynierską. Prof. Mayzel w przedmowie do monografii stwierdza, że Bryła „zbliżył naukę do placu budowy“. W dążeniu do zacieśnienia więzi nauki z praktyką stał się on „propagatorem hasła postępu technicznego i oszczędności, hasła doby obecnej“.

Sława naukowa Bryły utwierdza się przede wszystkim dzięki jego dorobkowi w zakresie stalowych konstrukcji spawanych. Był on pionierem spawania w budownictwie i odegrał tu rolę o światowym znaczeniu. Prof. Poniż omawiając dorobek Bryły w tym zakresie zwraca uwagę, że pierwsze dziesięciolecie XX w. charakteryzował prawie zupełny zastój w stalowych konstrukcjach inżynierskich i dopiero łączenie elementów przy pomocy spawania przyczyniło się do dalszego rozwoju budownictwa stalowego.

Znaczenie prac Bryły w tej dziedzinie jest niezwykle ważne. Jest on twórcą słynnego na cały świat mostu na Słudwi pod Łowiczem, zbudowanego w latach 1928/29 i będącego pierwszym spawanym elektrycznie mostem drogowym w Europie. W 1927 r. Bryła opublikował pracę *Spawanie elektryczne żelaza w budownictwie i mostownictwie*, która przyczyniła się w ogromnej mierze do przełomu w rozwoju konstrukcji stalowych i przejścia z nitowania na spawanie. Opracowane przez Bryłę przepisy projektowania konstrukcji spawanych były przez wiele lat wzorem dla przodujących w technice krajów. Zaprojektował on liczne budowle stalowe wnosząc wiele nowych rozwiązań konstrukcyjnych dziś jeszcze zwracających uwagę oryginalnością. Jego dziełem była w 1932 r. spawana konstrukcja wieżowca na dzisiejszym placu Powstańców Warszawy (tzw. Prudentialu), wówczas drugiego co do wysokości budynku Europy; budynku PKO w Warszawie, gdzie wprowadził stanowiącą nowość konstrukcję rurową; hali targowej w Katowicach i wielu innych. Osiągnięcia prof. Bryły w dziedzinie stalowych konstrukcji spawanych wysunęły Polskę na czołowe miejsce w świecie technicznym — stwierdza w zakończeniu swego opracowania prof. Poniż.

Omawiając rolę Bryły w rozwoju mostownictwa znów na pierwszym miejscu należy postawić dokonania w zakresie spawania konstrukcji mostowych i liczne publikacje naukowe dotyczące tego zagadnienia. Zajmował się on jednak także innymi problemami związanymi z projektowaniem i budową konstrukcji mostowych, aktualnymi w owym czasie.

Jakkolwiek żelbet stał raczej na uboczu głównego nurtu zainteresowań Bryły, to nie mógł ten propagator postępu być obojętny na losy jego rozwoju w Polsce. Jest on autorem licznych rozpraw i podręczników popularyzujących konstrukcje żelbetowe, a także twórcą wielu budowli żelbetowych. Istotny dorobek naukowy Bryły w zakresie teorii żelbetu stanowią badania i wyprobowane w oparciu o nie wnioski dotyczące stosowania zbrojenia sztywnego, a więc problemy współpracy dużych elementów stalowych z otaczającym je betonem.

Prof. Bryła żywo reagował na wszelkie aktualne problemy inżynierskie o charakterze ogólnym, którym poświęcił ponad 20 publikacji. Dla uzupełnienia obrazu uczonego, należy wskazać na jego wysiłek pedagogiczny. Świetne wykłady, umiejętność skupiania wokół siebie zdolnych uczniów i wdrażania ich do pracy naukowej przyniosły Polsce wielu konstruktorów, a w ich liczbie także obecnych profesorów wyższych uczelni. Dorobek podręcznikowy prof. Bryły przekracza 1500 stron druku.

Wszystkie te dziedziny pracy prof. Bryły zostały szczegółowo omówione w *Monografii*. Autorzy (B. Mayzel, J. Nechay, W. Danilecki, Z. Boretti, W. Poniż, D. Strożecki, L. Suwalski, T. Kluz) potrafili syntetycznie ująć dorobek uczonego, ukazać co było w nim nowego i odkrywczego w stosunku do epoki, co zachowało swą aktualność do dziś. Oddana została ściśła więź łącząca Bryłę z potrzebami kraju, jego zrozumienie istotnych kierunków rozwoju myśli inżynierskiej. Dobra współpraca autorów poszczególnych opracowań pozwoliła uniknąć powtarzania się w różnych rozdziałach tych samych spraw, co wobec ścisłego powiązania omawianych zagadnień nie zawsze było rzeczą łatwą. Przyjęty układ pracy ułatwia posługiwanie się monografią, a dokonany wybór publikacji Bryły należy uznać za udany. Do bibliografii prac Bryły przysto-

wanej przez W. Reymana, można mieć jedno tylko zastrzeżenie — że nie odróżnia pozycji oryginalnych od ich tłumaczeń na inny język.

Otrzymałmy książkę, która może zainteresować wielu konstruktorów i naukowców zajmujących się budownictwem, książkę dotyczącą spraw jeszcze aktualnych a już historycznych. Utrwalony w niej został dorobek jednego z największych uczonych i budowniczych Polski, ukazany ciekawy okres rozwoju budownictwa w naszym kraju i na świecie.

Stanisław Furman

*Podstawowe problemy współczesnej techniki* T. IV. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1959, s. 336.

W notatce o pierwszym tomie tego cennego wydawnictwa, należącego do „Serii popularnonaukowej Wydziału Nauk Technicznych PAN“ (por. nr 3/1957 „Kwartalnika“) podkreślono, że jest ono „doskonałym przykładem, jaką rolę dla popularnego przedstawienia trudnych zagadnień nauki i techniki współczesnej gra historyczna metoda wykładu“. Tezę tę potwierdzają i dalsze tomy wydawnictwa, gdyż wątki historyczne występują w większości zawartych w nich prac. Na specjalną jednak uwagę historyka techniki zasługują dwa artykuły z tomu IV, z których jeden w całości a drugi w dużej części poświęcone są problematyce historycznej.

Pierwszym z nich jest artykuł Kowalewskiego „Krótki zarys rozwoju hutnictwa w naszym kraju“ (s. 263—291).

Autor starał się tu podać syntezę dziejów polskiego hutnictwa żelaza, obecnego jego stanu i dalszych perspektyw rozwojowych. Zamierzenie więc było bardzo ambitne i — mam nawet przeświadczenie — odpowiedzialne choćby ze względu na wysoką rangę instytucji, która temu patronuje.

Z doświadczenia wiadomo, jak trudno jest dać wersję popularną tak obszernego zagadnienia, jakim jest historia hutnictwa żelaznego, i pozostać w zgodzie z prawdą historyczną, tym bardziej, gdy autor chciałby dać nie tylko obraz, ale z tego obrazu wyciągnąć wnioski na przyszłość.

Autor podzielił całą pracę na sześć części: 1. Znaczenie hutnictwa stali. 2. Hutnictwo od zamierzchłych do naszych czasów. 3. Surowce dla hutnictwa stali. 4. Problemy naukowo-badawcze. 5. Perspektywy rozwoju. 6. Nowe procesy oparte na badaniach PAN i instytutów naukowych.

Już ten spis rozdziałów świadczy o bardzo szerokim wachlarzu wybitnie trudnych problemów. Czy ambitne zamiary autora doprowadziły do sukcesu — zobaczymy, gdy do końca rozważymy rzeczy po kolei.

Zaraz na wstępie chochlik redakcyjny zaniepokoił czytelnika: w tablicy 1 pod tytułem „Ilość stali w kg produkowanej na mieszkańca w różnych krajach“ znalazł się błąd. Autor podzielił tablicę według rubryk: kraj, średnia za rok 1956—1958, rok 1954, rok 1955, rok 1956. Według tej tabeli wynikałoby, że średnio w latach 1956 do 1958 Polska wykazała 39 kg na mieszkańca, w roku zaś 1954 — 148, w r. 1955 — 162, w r. 1956 — 171 kg.